

گزارش فعالیت های مرکز مردم شناسی ایران

با گزارش مختصر فعالیت های مرکز در فاصله انتشار شماره های مجله، ضمن آنکه خوانندگان به چگونگی فعالیت های ما آشنایی می یابند، این انتظار هم می رود که با بیان نظرات خویش ما را در راه پیشرفت، یاری رسانند:

الف: برگزاری نمایشگاه های مردم شناسی

در آبان ماه ۱۳۵۳ همزمان با هفتمین جشن فرهنگ و هنر، یازده نمایشگاه مردم شناسی در یازده منطقه ای کشور با تدارک و تدابیر علمی برگزار شد. هدف این نمایشگاهها عبارت بود از تبیین فعالیت های مادی و معنوی زندگی با نمایش اشیاء و ابزار گوناگون و توضیح اهمیت آنها در تکامل فنون تولیدی و رابطه ای که با تعالی فرهنگ معنوی دارد. معرفی ارزش های فرهنگ ملی و پیوند آن با شئون فرهنگی هر یک از مناطق گوناگون کشور، هدف دیگر این نمایشگاهها بود. این هدفها به حفظ و اشاعه آن قسمت از عناصر میراث فرهنگی که دوام آنها در زندگی فعال با تکامل اجتماعی همسازی دارد کمک می کند.

برای برگزاری نمایشگاه های مردم شناسی، به موازات برنامه های عمومی هیأت های تحقیقاتی مرکز، اشیاء و ابزار کار و زندگی مردم در هر یک از مناطق تحت بررسی شناسایی و گردآوری شده به علاوه، عکسها، طرحها، نمودارها، آلبومهایی تدارک گردید و نشریه ای نیز با عنوان «مقدمه بر نمایشگاه های مردم شناسی در ایران» برای توزیع در میان بازدیدکنندگان نمایشگاهها تهیه شد.

سرانجام، این یازده نمایشگاه طبق برنامه های تنظیم یافته ای جشن فرهنگ و هنر گشایش یافت:

- ۱- نمایشگاه مردم شناسی آذربایجان غربی - در رضائیه.
- ۲- نمایشگاه مردم شناسی آذربایجان شرقی - در اردبیل.
- ۳- نمایشگاه مردم شناسی فارس - در شیراز.
- ۴- نمایشگاه مردم شناسی استان مرکزی - در قزوین.
- ۵- نمایشگاه مردم شناسی اصفهان - در اصفهان.
- ۶- نمایشگاه مردم شناسی کرمانشاهان - در کرمانشاه.
- ۷- نمایشگاه مردم شناسی کرجان و سازندران - در

کرجان.

- ۸- نمایشگاه مردم شناسی گیلان - در لاهیجان.
- ۹- نمایشگاه مردم شناسی کردستان - در سنندج.
- ۱۰- نمایشگاه مردم شناسی خراسان - در مشهد.
- ۱۱- نمایشگاه مردم شناسی سیستان و بلوچستان - در زاهدان.

برگزاری نمایشگاه های مردم شناسی در ایران، با چنین گستردگی و کیفیت علمی کاملاً تازگی داشت. مسؤلان هر نمایشگاه اشیاء و ابزار مورد نمایش را براساس مشاهدات در مضمون به مجموعه هایی تفکیک کرده و برای هر مجموعه غرفه ای تدارک دیده بودند. رعایت تقدم غرفه ها نسبت به یکدیگر از مباحثای منطقی برخوردار بود به نحوی که تماشا کنندگان می توانستند در مسیر حرکت خود با مشاهده تدریجی این غرفه ها از چگونگی تکامل فنون تولید و شئون مادی فرهنگ

چادر چوپان - طالش - نمایشگاه مردم شناسی گیلان

Tente de berger - Tales.

Exposition Ethnologique du Gilan.

نمونه‌هایی از وسایل زندگی بلوچ - نمایشگاه مردم شناسی
سیستان و بلوچستان
Quelques objet domestiques dans un intérieur
baluch.
Exposition Ethnologique du Sistân et Baluchistân.

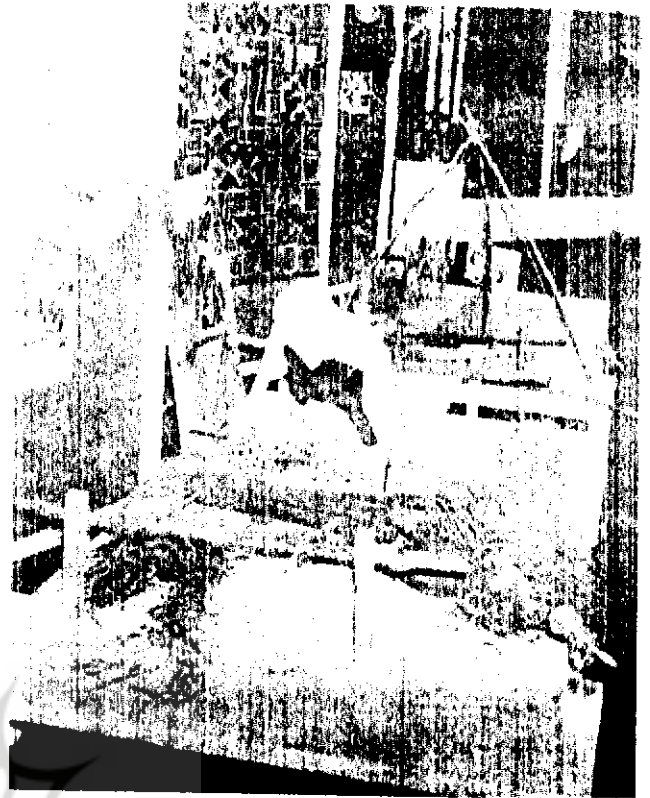
فرهنگی تبدیل شد. انعکاس اخبار برگزاری نمایشگاههای مردم‌شناسی در مطبوعات و رادیو تلویزیون‌های محلی و مصاحبه‌های مطبوعاتی با برگزارکنندگان نمایشگاهها تا حدی در ارتقاء شعور اجتماعی و رشد آگاهی‌های فرهنگی مؤثر بوده است.

مرکز مردم‌شناسی ایران از این خدمت فرهنگی خود تجارب تازه‌ئی اندوخته است، و البته اذعان دارد که بعضاً نواص و نارسائیهای وجود داشته است.

این نمایشگاهها به کوشش وزارت فرهنگ و هنر و به یاری و استقبال عمومی مردم به‌موزه‌های دائمی مردم‌شناسی مبدل خواهند شد و برخی از آنها نیز بصورت نمایشگاههای سیار قابل انتقال از منطقه‌ئی به مناطق دیگر درآمده، که خود توفیقی دیگر در تبادل پیام‌های فرهنگی میان هم‌میهنان است.

ب. ادامه‌ی بررسی‌های مقدماتی در روستاها :

در فاصله‌ی انتشار این شماره‌ی مجله با شماره یکم چند هیأت تحقیقاتی به‌منظور بررسی‌های مقدماتی به روستاهای زیر اعزام شدند :

حصیر بافی - نمایشگاه مردم شناسی گیلان
Tissage de nattes.
Exposition Etnologique du Gilan.

مطلع شوند و رابطه آنها را با شئون معنوی در یابند. مضافاً بر اینکه در هر غرفه مهم‌ترین مطالب مربوط به مضمون اشیاء و ابزار همان غرفه به‌صورتی موجز و ساده در چند جمله توضیح داده شده بود. تقسیم فضا در نمایشگاهها، در ارتباط با تعداد غرفه‌های هر نمایشگاه و مسیر حرکت در آن به نحوی صورت گرفته بود که تماشاکنندگان در مقابل هر غرفه امکان تأمل داشتند و تمرکز توجه به‌همان غرفه برایشان آسان بود. در هر نمایشگاه، محلی نیز برای مشاهده فیلم و اسلایدهائی از شئون عذیده زندگی اختصاص داشت. به‌علاوه، در فضای نمایشگاه، آهنگها و ترانه‌های محلی با ملایمت مترنم بود.

نمایشگاههای مردم‌شناسی در هر يك از یازده شهر به‌نحوی مطلوب، مؤثر و مفید واقع شد. مردم و خصوصاً جوانان از این نمایشگاهها به‌گرمی استقبال کردند. معمولاً بین مردم و برگزارکنندگان نمایشگاهها در مورد اشیاء و ابزار و توضیحات مربوط به آنها، مباحثاتی درمی‌گرفت. در اثر مراجعه‌ی علاقه‌مندان به مسائل فرهنگی و اجتماعی، دانش‌آموزان دبیرستانها، دانشجویان - در شهرهائی که دارای دانشگاه یا مؤسسات آموزش عالی اند - نمایشگاه مردم‌شناسی به يك کانون زنده‌ی

رمین، گورسر، و شنام رمضان، نگور، همت آباد از شهرستان چابهار، لارپائین، سعیدآباد، ده پایید از شهرستان زاهدان، بنجار، قلعه کهنه، جزینک از شهرستان زابل. رحمت آباد از شهرستان خاش، قاریاب از شهرستان میناب، ایسین، جائین، تازبان، طارم، باقلا تان از شهرستان بندرعباس. نظرآباد، سعیدآباد از شهرستان برازجان. اهرم، ولی آباد از شهرستان بوشهر. دهیبر، خلته، سیبده از شهرستان دزفول. لنگر جدید از شهرستان شوشتر. عمله تیمور از شهرستان شوش. دودانگه بزرگ از شهرستان بهبهان. احمدآباد، مسجد سلیمان، فتح آباد از شهرستان مسجد سلیمان، مربو از شهرستان رودسر، چمچال از شهرستان رودبار. پیرسرا، حیدرآلات، سیمطان از شهرستان فومن. لچه گوراب، سلیمانند آراب از شهرستان رشت. نرمل، فوجرد، توشن از شهرستان گرگان. ضیاء آباد، سگزآباد، آبخوره، نرجه از شهرستان قزوین. حاجی آباد لکها از شهرستان قم. زاک و طرق از شهرستان مشهد. اسدجیر، خوبوشان، تیتکانلو از شهرستان قوچان. مند، بیدخت از شهرستان گناباد. حارث آباد و خسروگرد از شهرستان سبزوار. خراشاد از شهرستان بیرجند و روستای میامی از شهرستان شاهرود

هریک از هیات‌هایی که به منظور مطالعه‌ی مقدماتی جامعه‌ی روستائی اعزام میشوند مرکب از سه یا چهار تن محقق است که پس از حضور در منطقه‌ی تحت بررسی و شناسائی محل در روستاهای نمونه‌ئی که با ضوابطی ویژه انتخاب شده‌اند، متفرق و جایگیر می‌شوند. هر محقق، در مرحله‌ی بررسی مقدماتی، با توقف ۱۲ تا ۱۵ روزه درده، به بررسی موضوعاتی می‌پردازد که اهم آنها به این شرح است:

۱- شناخت موقعیت جغرافیائی: اوضاع و مشخصات طبیعی در ارتباط با شکل پذیری ده.

۲- شناخت فعالیت‌های تولیدی: تقویم فعالیت‌ها و انواع تولیدات، جمعیت مولد و توزیع کار، واحد تولید، ابزارها و فنون کار و توضیح روند تغییرات.

۳- سرگذشت محصولات از برداشت تا مصرف: فروش بامعرفی و توضیح مؤسسات مربوط یا افراد واسط.

۴- مشترکات ده: از لحاظ انسانی، «کسب‌خدا» و «دشمنان» و اماکن عمومی: مسجد، حمام، قبرستان و جز اینها...

۵- خانواده: سنخ‌های گوناگون آن در ارتباط با عوامل قومی و عناصر سنتی و نیز در ارتباط با عوامل اقتصادی و پدیده‌های نوظهور، زندگی روزمره خانواده از هر سنخ: مسکن، پوشاک و آرایش - مواد و خوراک، بهداشت و طبابت‌ها، یانه.

۶- مراسم، بازی‌ها، فراغت و سرگرمی: در سطح خانواده و تقویم آنها از تولد نامرگ، در سطح ده با تقویم آنها منطبق با سال شمسی و نیز تقویم اموری که با سال نمری

تطبیق داده میشوند، توضیح وجوه اشتراك و افتراق سنخ‌های گوناگون، مراسم و سرگرمی‌ها، در ارتباط با تسراوش‌های فرهنگی و همچنین نحوه‌ی ارتباط فرد با جامعه روستائی.

۷- ادبیات شفاهی و هنرهای عامیانه: توضیح شکل‌های حضور ادبیات شفاهی و هنرهای عامیانه و نقش فرهنگی آنها و تنظیم جدول آنها و گردآوری انواع نمونه‌ها.

بررسی‌های مقدماتی در سطح جامعه‌ی روستائی ایران امکان میدهد که سنخ شناسی (typology) روستاها در ایران با موازین علمی صورت پذیرد. به‌علاوه این بررسی‌ها ناظر بر تغییراتی است که در جامعه‌ی روستائی جریان دارد. نزدیک‌ترین فایده‌ی بررسی‌های مقدماتی، همانا انتخاب آگاهانه‌ی روستائی است که در آنها مطالعات عمیق و باتأمل صورت می‌گیرد و تک نگاری‌هایی از هر یک از آن روستاها تدوین و تنظیم می‌شود.

نمایشگاه‌های روستائی

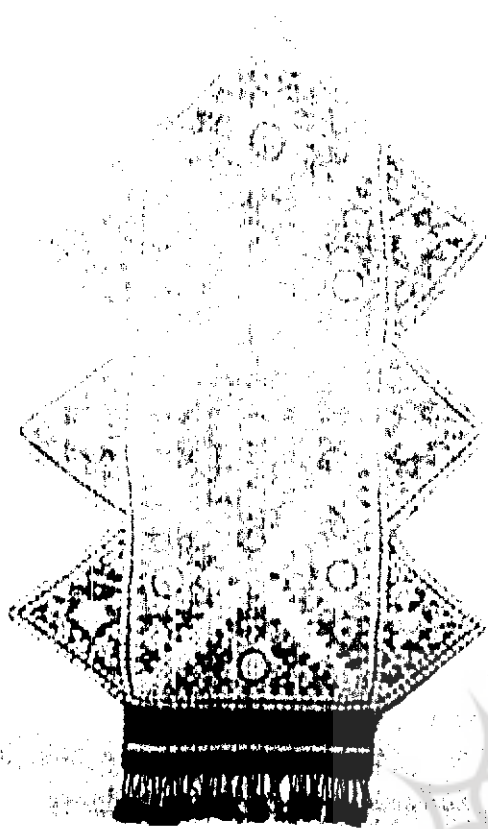
بدنبال استقبال مردم از ایجاد نمایشگاه‌های مردم‌شناسی در استانهای مختلف، از اول سال جاری مرکز مردم شناسی ایران با کمک و یاری مردم اقدام به ایجاد نمایشگاه‌های روستائی نمود. این نمایشگاه‌ها که در سال جاری در استانهای سیستان و بنوچستان، سواحل جنوب و بوشهر، خوزستان، و خراسان تشکیل شد عبارتند از نمایشگاه‌های روستائی:

بنجار، جزینک از شهرستان زابل. حیدرآباد، سعیدآباد، ده پایید از شهرستان خاش. ده بارز، حاجی خادمی از شهرستان میناب. حسن لنگی، رضوان، قلعه قاضی، حاجی آباد از شهرستان بندرعباس. ده قائده، سعیدآباد، خوشاب از شهرستان برازجان. آبطویل و بنه گز از شهرستان بوشهر. شمس آباد، قلعه قطب از شهرستان دزفول. کنار پیر از شهرستان شوشتر. مشهد نشان، کردستان، دودانگه بزرگ از شهرستان مسجد سلیمان. طرق از شهرستان مشهد و تیتکانلو از شهرستان قوچان.

امید است با همکاری مردم در آینده این نمایشگاه‌ها به موزه‌های دائمی مردم شناسی مبدل شوند.

ج. شرکت در دومین مجمع بحث در باره‌ی فرهنگ و خانواده.

مرکز مردم‌شناسی ایران در مجمع بحثی که با همکاری وزارت فرهنگ و هنر و دانشگاه تهران همزمان با هفته‌ی جشن فرهنگ و هنر تشکیل شد، تحقیقی به‌عنوان «تحلیل محتوای آداب و رسوم مربوط به کودک» عرضه کرد. این تحقیق به وسیله‌ی محمود خلیقی (مدیر مرکز مردم شناسی ایران)، مرتضی هنری و با همکاری پروانه جامعی، فلاح میکائیلی، مصطفی صدیقی، بهروز اشتری و مریم موسویان انجام شد. نتیجه‌ای که از این بررسی کلی بدست آمد، این است که عقاید سنتی چه از

لنگه (Longe) آویزهای زینتی بلوچ - نمایگاه مردم شناسی
سیستان و بلوچستان

"Longe": une suspension ornementale de
Baluchistan.
Exposition Ethnologique du Sistân et Baluchistan.

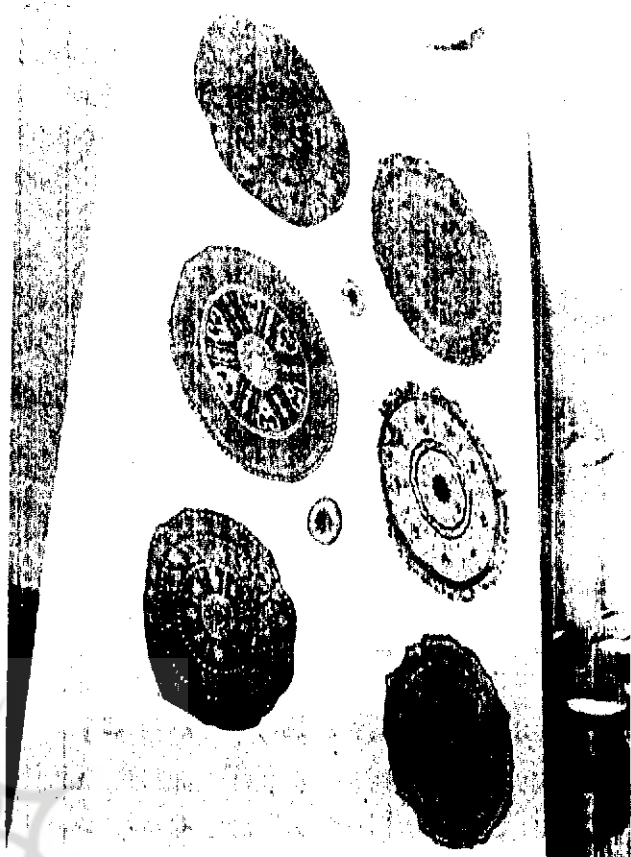
می کنند پس از تشخیص صلاحیت و آگاهی از مقاصد علمی آنان،
در صورتیکه ضوابط این مرکز را رعایت نمایند تشریک مساعی
می کند

فهرست نامهای محققان خارجی که از این تشریک مساعی
برخوردار شده اند و برخی از آنان هنوز هم در ایران به تحقیق
اشتغال دارند، با ذکر موضوع ومدت و محل تحقیق آنان به
شرح زیر است:

۱- آقای پیتر اندروس *Peter Andrews* از انگلستان
موضوع تحقیق: چادرهای سکونتی عشایر. مدت تحقیق:
از خردادماه ۱۳۵۳ به مدت ۷ ماه. محل تحقیق: فارس، اصفهان،
کرمان، لرستان، آذربایجان، مازندران، گسرگان، خراسان،
سیستان و بلوچستان، استان مرکزی، خوزستان و گیلان.

۲- خانم شارلوت فار *Charlotte Farr* از آمریکا.
موضوع تحقیق: موسیقی محلی آذربایجان. مدت تحقیق
از مهرماه ۱۳۵۲ به مدت یکسال و نیم. محل تحقیق: تبریز و
رضائیه.

۳- خانم جسودیت گلدستین *Judith Goldstein* از
آمریکا

فلادوزی - نمایگاه مردم شناسی کردستان
Quelques motifs au crochet.
Exposition Ethnologique du Kordestân.

لحاظ جنبه های شخصیتی کودک و چه از جهت تفکر اجتماعی
اهمیت مخصوصی دارند و بطور کلی اثرات آنها در جهت
مثبت سازندگی شخصیت کودک است.

د. آخرین انتشارات مرکز مردم شناسی ایران

بدنبال چاپ و انتشار کتب مختلف مکتوباتهای مذکور در زیر
که هفتمین تا دهمین شماره از انتشارات مرکز مردم شناسی
ایران می باشند از طرف این مرکز انتشار یافته است.
- نوزده، تاریخچه و مرجع شناسی. از پرویز اذکابی.
- آئین های نوروزی؛ از مرتضی هنری.
- تاریخ و فرهنگ زورخانه؛ از غلامرضا انصافیپور.
- بازنامه ی نسوی با مقدمه ای در صید و آداب آن در
ایران تا قرن هفتم هجری، تالیف ابوالحسن علی بن احمد
نسوی، نگارش و تصحیح علی غروی.

ه. همکاری با محققان خارجی

مرکز مردم شناسی ایران با محققان کشورهای دیگر که
بمنظور مطالعات و تحقیقات مردم شناسی به ایران مسافرت

موضوع تحقیق: اعمال و عادات مذهبی زنان و موسسات خاص آنها. مدت تحقیق از مرداد ۱۳۵۲ بمدت یکسال ونیم محل تحقیق: یزد.

۳- خانم دکتر کنستانس کرونین *konstance kronin* از آمریکا.

موضوع تحقیق: تأثیر تحولات اجتماعی در وضع خانوادگی مرفه تهران. مدت تحقیق: از شهریور ماه ۱۳۵۲ بمدت یکسال و چهارماه. محل تحقیق: تهران.

۵- خانم جنویوترنر *Genevieve turner* از کانادا.

موضوع تحقیق: مردم شناسی در رابطه با باستان شناسی مدت تحقیق: شش ماه از دیماه ۱۳۵۳. محل تحقیق: تهران، اصفهان، شیراز، مشهد، گرگان و شهرهای استان خوزستان.

۶- آقای اندرس لیندستروم *Anders lindstrom* از سوئد.

موضوع تحقیق: رابطه انسان با محیط و فرهنگ ناشی از آن با توجه به تغییرات محیطی و اجتماعی در میان طبقات مختلف مردم شمال خراسان. مدت تحقیق: ۹ ماه از دی ۱۳۵۳ محل تحقیق: مشهد، نیشابور، گرگان.

۷- خانم ترزاباستی *Térésa Battesti* از فرانسه.

موضوع تحقیق: آداب و رسوم مربوط به زیارت حضرت رضا (ع). مدت تحقیق: دو ماه از اول مهرماه ۱۳۵۳. محل تحقیق: مشهد.

۸- آقای توماس رکورد *Thomas Reckord* از آمریکا.

موضوع تحقیق: وابستگی های موجود در میان انواع مختلف آهنگ ها و سرودهای مذهبی در ایران. مدت تحقیق: هیجده ماه از آذر ۱۳۵۳. محل تحقیق: تهران، مشهد، شاهرود، کاشان و شهرستانهای استان گیلان.

۹- خانم دکتر راضیه نجم آبادی - به همراه ۵ محقق

سوئسی.

موضوع تحقیق: مردم شناسی روستائی. مدت تحقیق: ۸ ماه از اول اردیبهشت ماه ۱۳۵۴ محل تحقیق روستاهای خراسان.

۱۰- خانم مری آلن پیج *Mary Ellen page* از آمریکا.

موضوع تحقیق: ادبیات شفاهی ایران. مدت تحقیق: ۱۲ ماه - از اول اردیبهشت ۱۳۵۴. محل تحقیق - شیراز، تهران.

۱۱- خانم سارا شریل *Sarah sherrill* از آمریکا.

موضوع تحقیق: هنر ایران بخصوص قالی ایرانی و بانته های ایلات از نظر بافت و نقش و تاریخچه. مدت تحقیق ۱ ماه از ۲۵ اردیبهشت ماه ۱۳۵۴ - محل تحقیق: تهران و در قبایل قشقائی، بختیاری و شاسون.

۱۲- خانم دکتر کارول همبلین *Carol Hamlin* از آمریکا.

موضوع تحقیق: رابطه میان تحقیقات مردم شناسی و باستان شناسی در نقاطی که از نظر باستانی مورد پژوهش قرار گرفته اند. مدت تحقیق ۵ ماه از ۲۷ اردیبهشت ماه ۱۳۵۴ محل تحقیق: کنگاور، همدان.

۱۳- جرمی سویفت *Jeremy Swift* از انگلستان.

موضوع تحقیق: اقتصاد شبانی ایل بختیاری - مدت تحقیق ۵ ماه از ۷ خرداد ماه ۱۳۵۴ محل تحقیق منطقه بختیاری.

۱۴- خانم فرانس آکسفورد *Frances Oxford* از انگلستان.

موضوع تحقیق: مدرنیزه شدن اقتصاد شبانی ایل بختیاری. مدت تحقیق: ۶ ماه از ۲۴ خرداد ماه ۱۳۵۴ محل تحقیق منطقه بختیاری.